ESITYSMATERIAALIN EDITOINNIN PERUSTEET

Jari Eskola
Palvelu- ja kehityspäällikkö
Suomalaisen musiikin tiedotuskeskus Fimic ry

Seminaari 29.10.2010, muokattu Komposition liitteeksi 2011

VAIHE 1: Sävellys valmis (digitaalinen käsikirjoitus) √
→ VAIHE 2: partituurin editointi (esittäjille, kapellimestarille)
VAIHE 3: stemmojen teko (soittajille)

- Käytännöt
- Suositukset
- Hyvä tapa

FIMIC

0. Johdannoksi

Muusikot tekevät suuren osan päivätyöstään ennen 1900-lukua sävelletyn musiikin parissa. Tuon ajan musiikin notaatio on standardoitu ja saatavissa useina eri laitoksina. Muusikko olettaa tiettyjen asioiden olevan tietyn näköisiä, tietyllä tavalla merkittyjä ja löytyvän tietystä paikasta.

Tätä meidänkin on matkittava niin pitkälle kuin mahdollista. Muusikolle helposti hahmottuva nuottikuva laskee kynnystä lähteä tutustumaan teokseen.

Palvelemalla muusikkoa, palvelet myös itseäsi säveltäjänä.

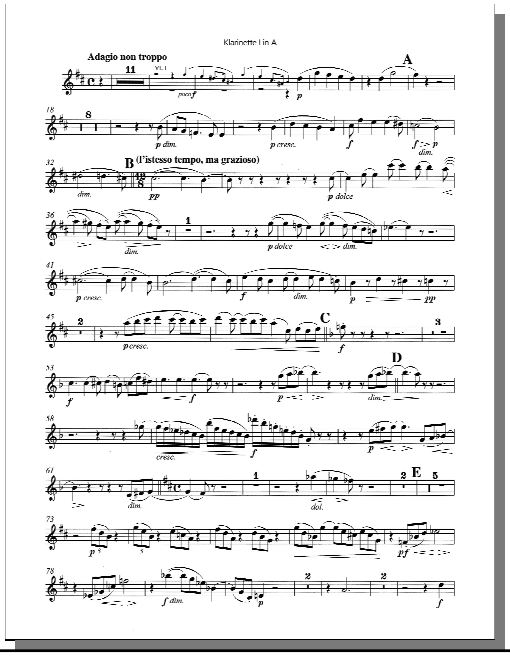

FIMIC

1. Yleisparametrit: sivukoko ja marginaalit

Sivun koko: A3, B4, A4?
Sivukoko valitaan notaatio-ohjelmassa kun projektiin ryhdytään

A3: orkesteripartituuri

B4: orkesteripartituuri, kamarimusiikin esityspartituurit

A4: kamariorkesteri, kamarimusiikki, kuoroteokset, soolosoitinteokset

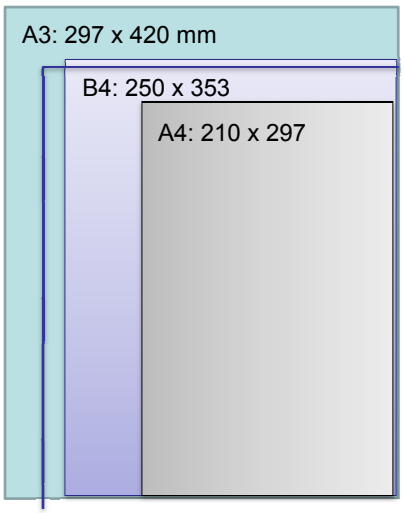

Fimic: 275 x 350

FIMIC

1. Yleisparametrit: sivukoko ja marginaalit

Marginaalit:

- Marginaalien tulee olla riittävän leveät, **vähintään** 1,5 – 2 cm joka suuntaan
- Koskee kaikkia sivukokoja

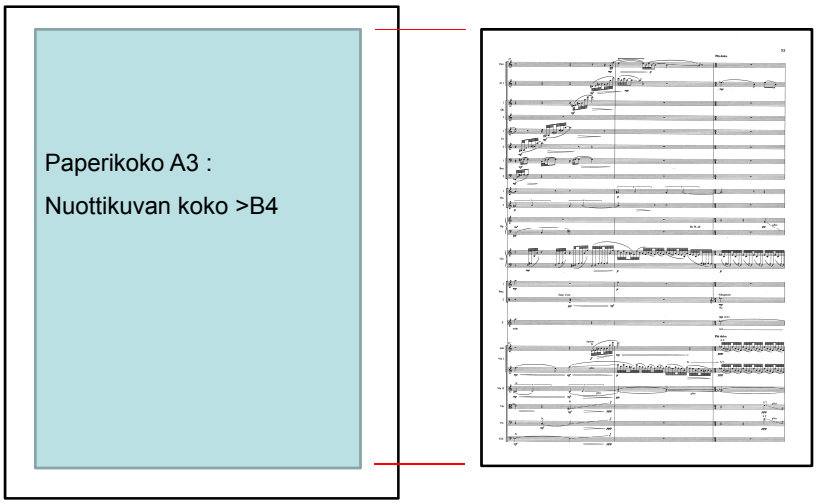

FIMIC

1. Yleisparametrit: sivukoko: A3

A3 on paras koko suurelle orkesterille sävellettyjen teosten partituureille

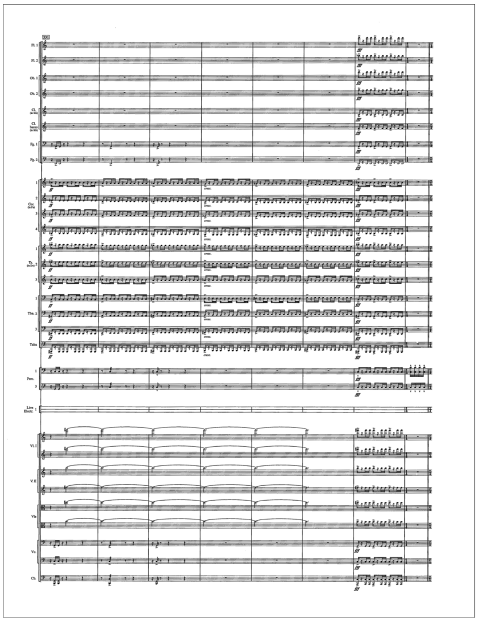

FIMIC

1. Yleisparametrit: sivukoko: B4

B4 palvee parhaiten orkesteriteosten partituurisivun kokona, mutta myös esim. kamarimusiikissa kahden pianon soittopartituurina.

Hyvät marginaalit!

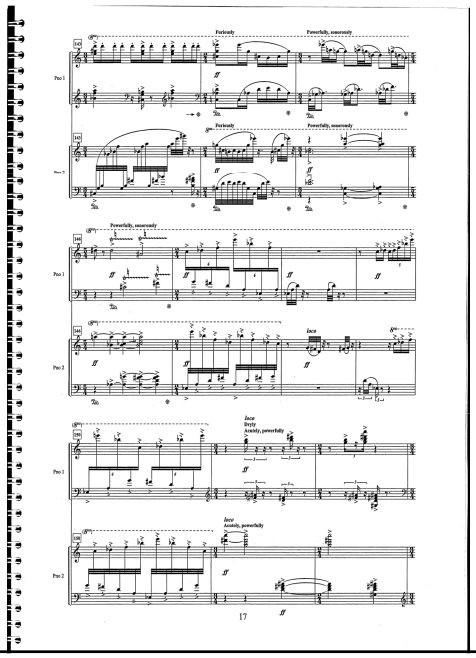

FIMIC

1. Yleisparametrit: sivukoko A4

Kamarikuoroteoksen kuoropartituuri taipuu helposti A4:lle

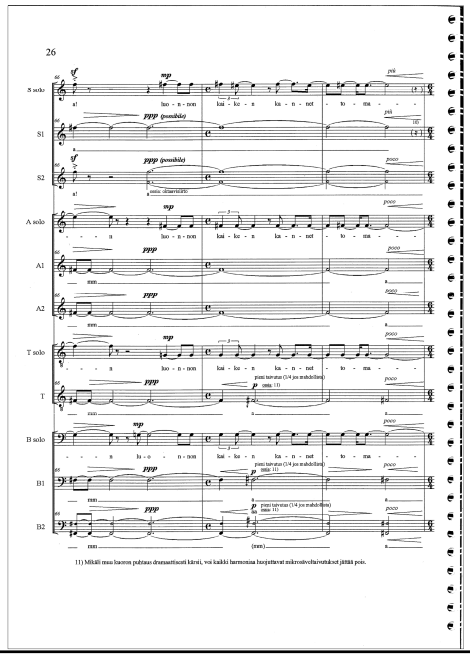

FIMIC

1. Yleisparametrit: sivukoko A4

A4-koon paperille mahtuu kamarimusiikissa helposti useampi systeemi ja siten enemmän informaatiota sivua kohti.

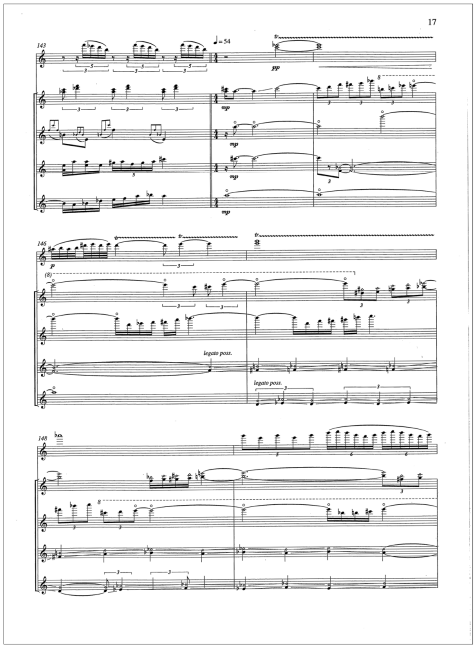

FIMIC

1. Yleisparametrit: sivukoko A4

Partituurimuodossa A4 vetää
20+ nuottiriviä, stemmana <10 riviä.

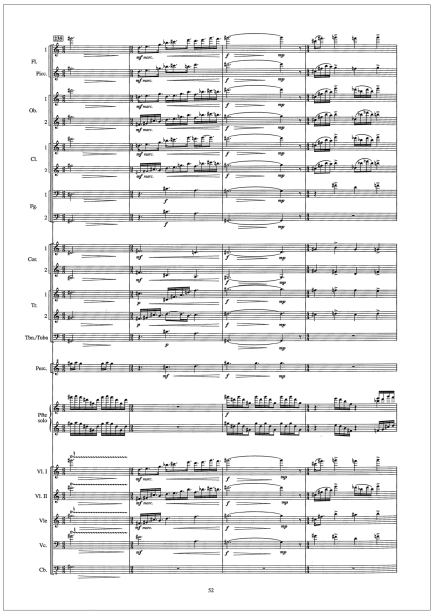

FIMIC

1. Yleisparametrit: sivukoko A4

30+ nuottiriviä on ehdottomasti
liikaa A4-koolle. Study score toimii,
mutta on jo vähän tukossa.

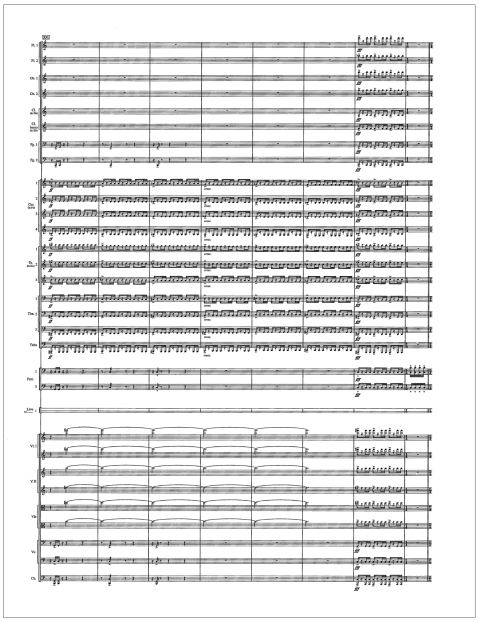

FIMIC

1. Yleisparametrit: marginaaleista

Liian tiukat (pienet) marginaalit vaikeuttavat sitomista ja saattavat leikata olennaista informaatiota pois

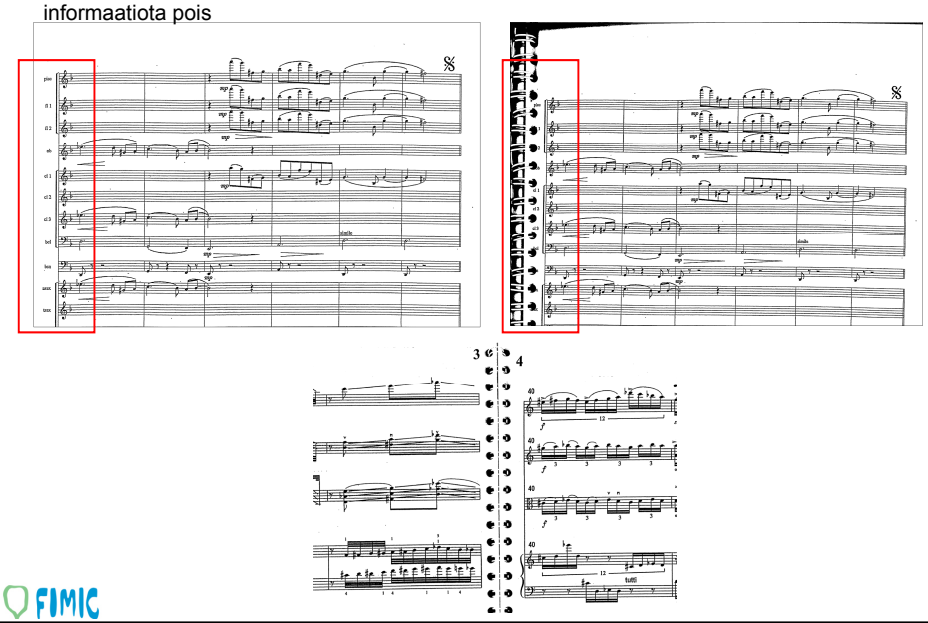

FIMIC

1. Yleisparametrit: erikoismerkit, fonttikirjastot

Fonttikirjastot/erikoismerkit

- Jos tiedät lähettäväsi tiedoston eteenpäin, ole tarkkana erikoismerkkien ja niiden fonttien kanssa: vastaanottavalla osapuolella **pitää olla** koneellaan samat fontit, tai voi käydä näin:

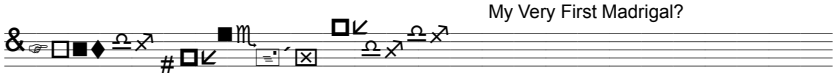

Mikäli lähetät nuotit eteenpäin PDF-muodossa, muista lisätä fontit tiedostoon!

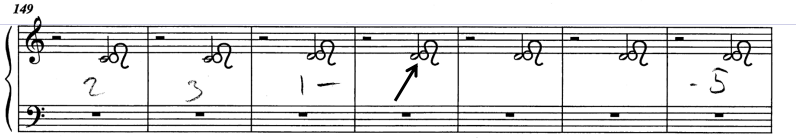

FIMIC

1. Yleisparametrit: sivunumerot

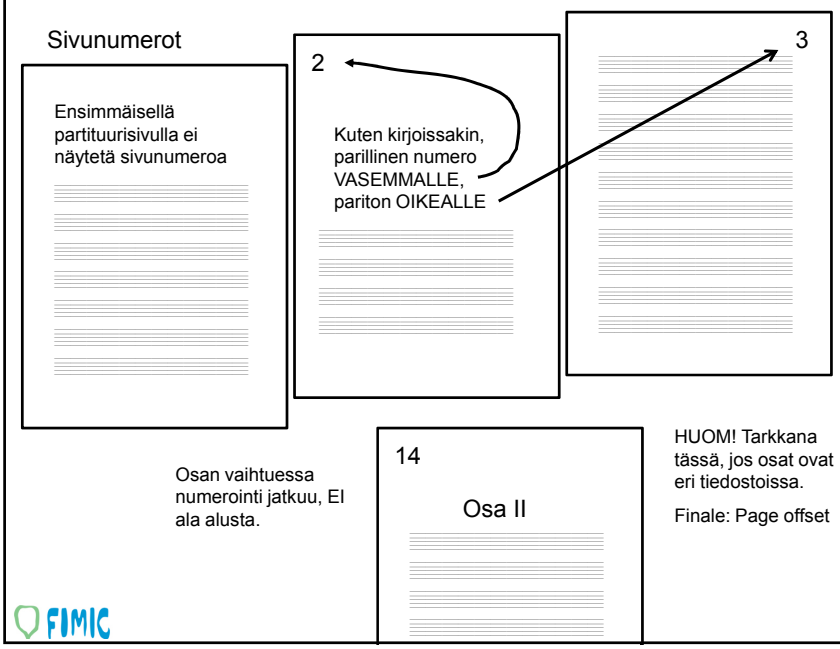

2. Tekstiosuus: kansi

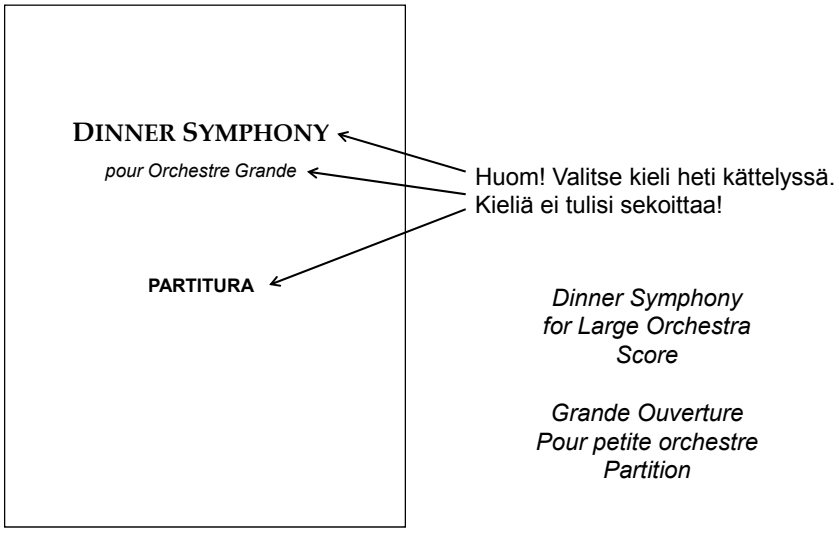

2. Tekstiosuus: teoksen tiedot, osat, kesto, kokoonpano jne.

On kohteliasta listata teoksen olennaiset tiedot partituurin ensimmäisillä sivuilla:

Dinner Symphony

1. Piatti primi (Allegretto nervoso - Agitato) *p. 3*
2. Piatti secondi (Andante - Allegro - Andante) *45*
3. Piatti a due: Dolci (Tempo giusto) *102*
4. Postludio: Grappa ancora (Presto) *187*

Durata: 60 min. — Osat ja kesto(t)

Instrumentation vai (Gli) Strumenti dell'orchestra= — VALITSE KIELI JA PYSY SIINÄ!

2 Flauti **VAI** 2 Flutes? — Huom! Sivusoittimet!
Flauto piccolo (anche Flauto grande 3)
2 Oboi (Oboe 2 anche Corno inglese)

2 Clarinets in B-flat — B-flat , ei Bb!
Bass clarinet in B-flat (doubling Clarinet in E-flat)
Bassoons 1 & 2
Contrabassoon

French Horns 1-4 in F
Trumpets 1-3 in Bb & C — Trumpet 1-3 vai 3 Trumpets?
3 Trombones (3rd Bass Trombone)
Tuba
Timpani — Patarumpu ei kuulu lyömäsoitinsektioon!
Percussione (tre esecutori)
Player 1: Marimba, 2 Congas, 2 Bongos
Player 2: Xylophone, Tom-toms (5), Congs (4)
Player 3: Drum Set
Kuinka monta lyömäsoittajaa? Mitä soittimia tarvitaan? Listaa tässä!
Keyboard (piano, celesta, synth*)
Harp

Strings (suggested minimum 16-14-12-10-8)

** the synthesizer should be a Korg X1. The celesta part can be played with the synth.*

Tärkeää listata soittajien todellinen määrä, sivusoittimet, lyömäsoitintarpeet ja mahdolliset erikoissoittimet, kuten syntikat jne.

FIMIC

3. Header

Commissioned by the Chaîne des Rôtisseurs for their 800th Anniversary Gala

DINNER SYMPHONY

Dedicated to Paul Bocuse, Greatest of Them All

NIMI 1. OSAN YLÄPUOLELLA = SÄVELTÄJÄ ON SÄVELTÄNYT KOKO TEOKSEN

NIMI 1. OSAN ALLA = SÄV. SÄVELTÄNYT VAIN SEN OSAN

FIRSTNAME LASTNAME (2010)

1. Piatti Primi

FIRSTNAME LASTNAME (2010)

Allegretto nervoso

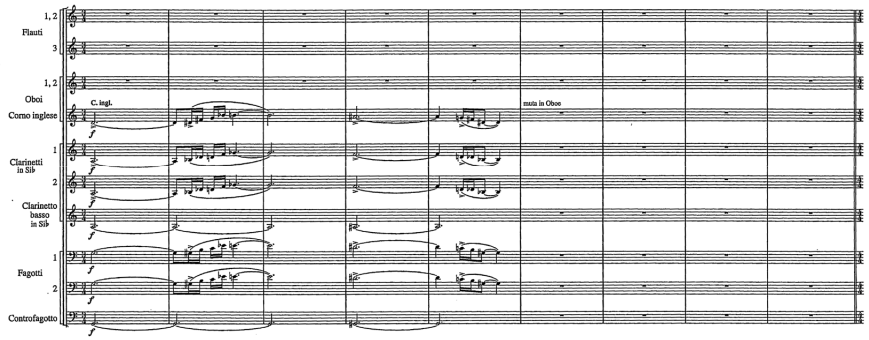

FIMIC

4. Transponoitu vai in C -partituuri

- Perinteinen käytäntö = transponoitu partituuri
- Modernissa musiikissa yleinen käytäntö: in C → merkitse silloin partituuriin **IN C**
- Aikamme musiikkiin käy hyvin transponoitu partituuri, MUTTA pitää olla tarkkana, ettei vahingossa samalla tule määritelleeksi sävellystään C-duuriin tai a-molliin
- Enharmonian kanssa pää kylmänä
- Kapellimestarit: toinen tykkää, joku toinen ei - ”oikeaa” vastausta ei ole

Soiva partituuri

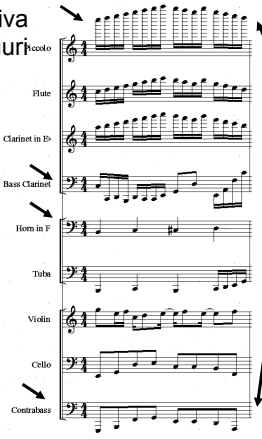

C-partituurissa pikkolo tippuu oktaavin, kontrabasso nousee oktaavin

transponoitu

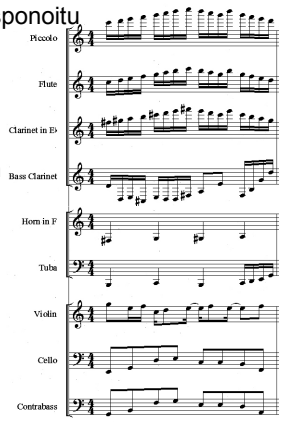

5. Partituuri: soitinsektioiden ryhmittely: puut

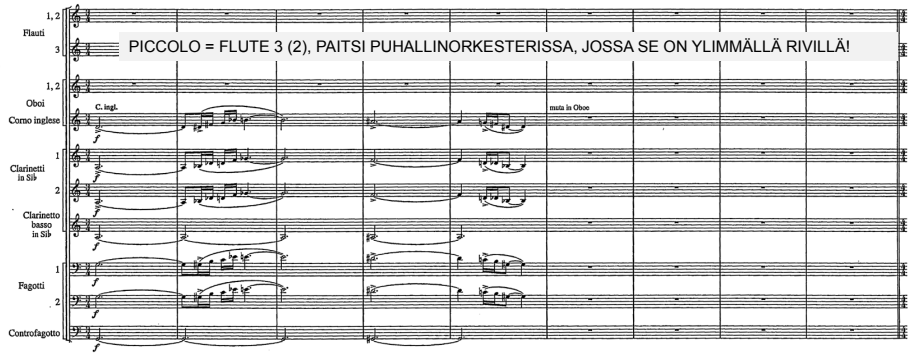

sektiolle ”sub-accolade”

1
Oboe
2

Accolade: soitinryhmälle suuri ja korkea

5. Partituuri: soitinsektioiden ryhmittely: vasket

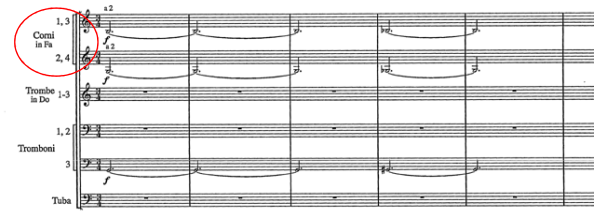

Perinteinen malli sektioittain, vie 6 riviä

Jokainen soitin omalla rivillään, 11 riviä

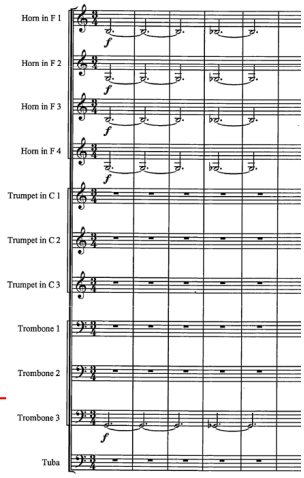

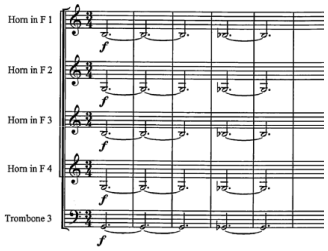

Optimoitu, 5 riviä

(helpoin stemmojen teon kannalta, mutta raskaslukuinen kapellimestarille)

FIMIC

5. Partituuri: soitinsektioiden ryhmittely: lyömäsoittimet

Notaatio-ohjelmissa on helppo lisätä soittimia napin painalluksella. Tuloksena on helposti perkussioähky!

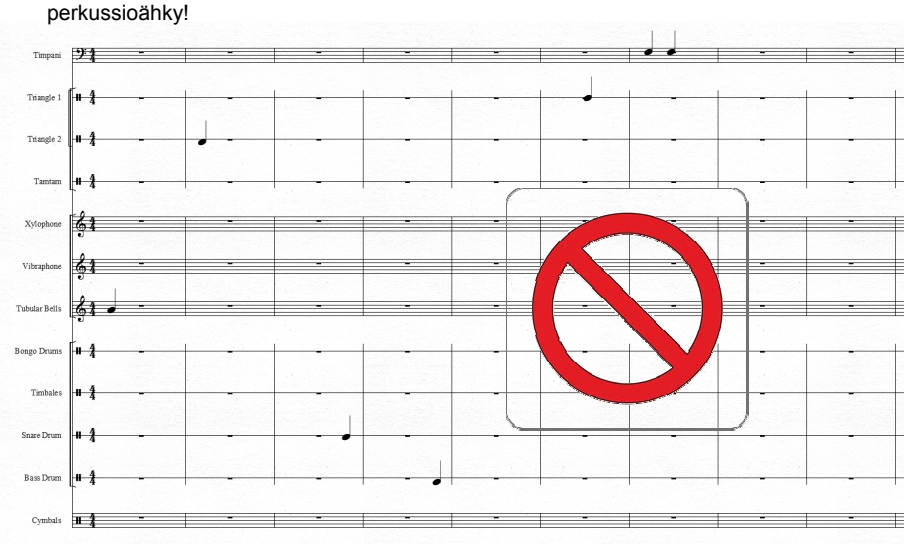

FIMIC

5. Partituuri: soitinsektioiden ryhmittely: lyömäsoittimet

Oikea tapa merkitä lyömäsoittimet on yksi rivi per soittaja.
Patarummut on oma sektio: ei kuulu lyömäsoitinsektioon eikä -päälukuun

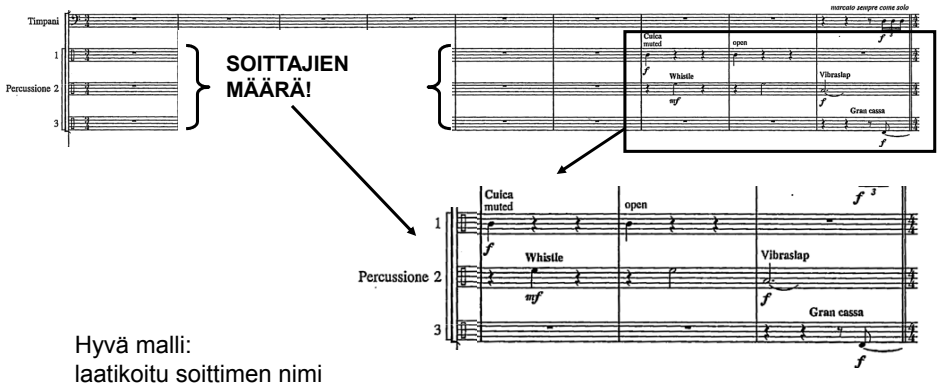

Hyvä malli:
laatikoitu soittimen nimi

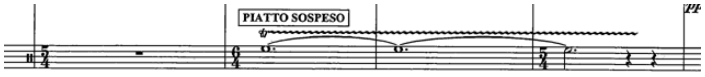

FIMIC

5. Partituuri: soitinsektioiden ryhmittely: jouset

Jousisto normaalisti sektioina eli ”kvintettinä”:

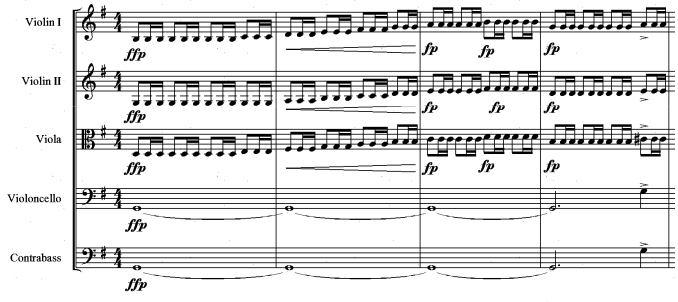

Jos teoksessa tarvitaan esim. seuraavat divisit:
- koko sektio
- sektio div. a 2
- sektio div. a 3
- sektio div. a 4
- soolo 1-4
- soolo 1-6 ….

FIMIC

5. Partituuri: soitinsektioiden ryhmittely: jouset: divisit ja soolot

… tarvitaan seuraava määrä eri ”jousitilanteita” varastoon (14 viivastoa):

- kuusiviivastoinen soolo-versio
- Neliviivastoinen violin I

Partituurissa näytetään vain ne rivit, joita kulloinkin tarvitaan, ylimääräiset ”piilotetaan” (optimize).

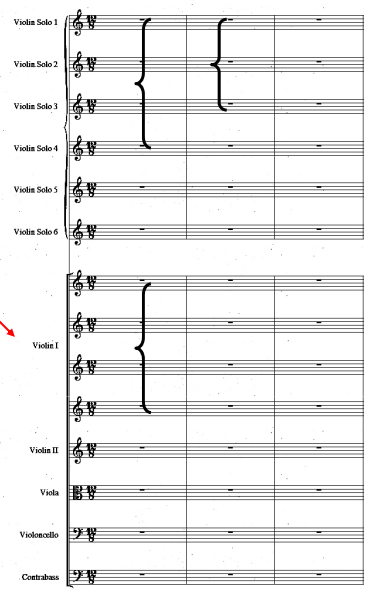

FIMIC

6. Merkinnät: paikat, fontit, tyylit

Tempomerkinnät: viivaston päälle: fonttina SERIF-tyyppinen, EI välttämättä **Times New Roman**. Esim. **Palatino** on hyvä.

Allegro non troppo *rit.* **Nicht zu schleppend**

HUOM! KIELI! JOHDONMUKAISESTI SAMALLA KIELELLÄ ALUSTA LOPPUUN!

Soittotyylimerkinnät: viivaston alle

p *dolcissimo* ***mf*** *pesante*

Tekniikkaohjeet: alle, ylle, välille – mahdollisimman lähelle sitä nuottia, jota merkintä koskee

Pizz. Sul pont. With a finger

Ylipäätään sans serif -tyyppiset fontit (Arial, Helvetica) sopivat parhaiten partituurin tekstiosioihin (instrumentaatio, osat jne.), musiikkikirjoihin, tai tekstikirjoihin, joissa nuottinäytteitä.

mf *pesante*
p *dolcissimo* ?

Allegro non troppo

FIMIC

7. Sivu 2: lyhennetyt soitinten nimet, tahtinumerot, harjoituskirjaimet

Sivunumero
Harjoituskirjain
Tahtinumero

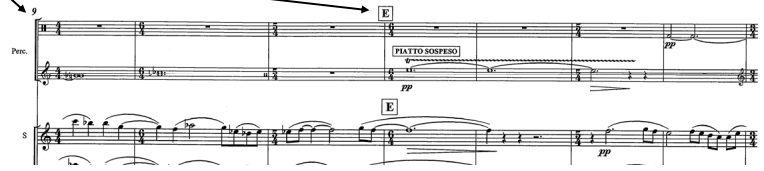

Sivulta 2 eteenpäin
Lyhennetyt soitinten nimet. Osien alussa jälleen pitkänä.

Notaatio-ohjelmien lyhennetyt nimet joskus omituisia (Bb Cl.) (Asx.), pidättäydy alussa valitsemassasi kielessä!

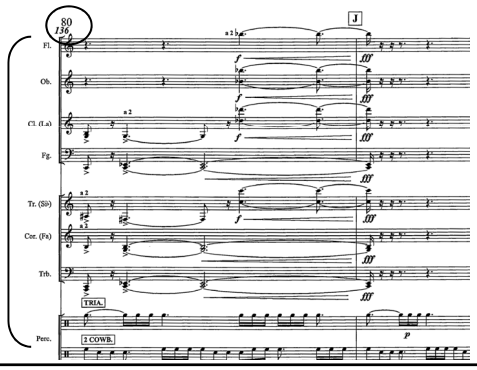

FIMIC

8. Tahtiosoitukset

Suurikokoiset viivaston päällä olevat tahtiosoitukset on hyvä ratkaisu joissain tapauksissa. Stemmoissa tämä ei toimi.

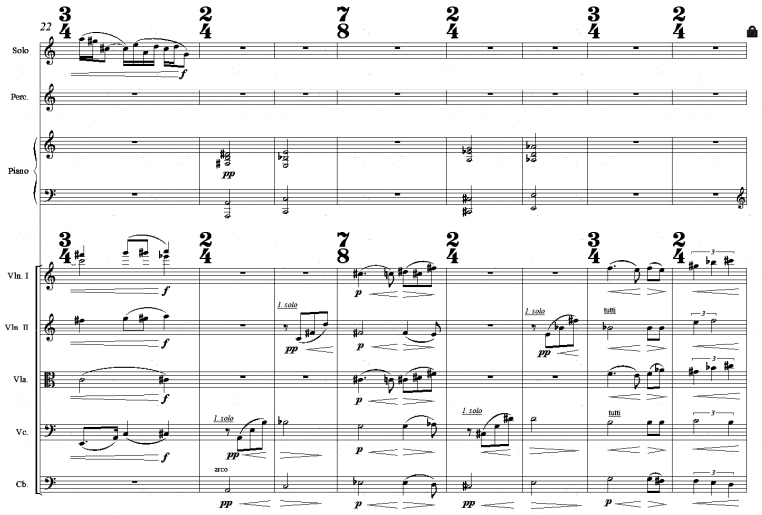

FIMIC

9. Partituuri: vertikaali tila

Tasaiset välit toivottavia, mutta jos pakottava tarve suuriin etäisyyksiin viivastojen välillä, pyri pitämään etäisyydet samana läpi koko teoksen, sillä silmä etsii jatkuvuutta.

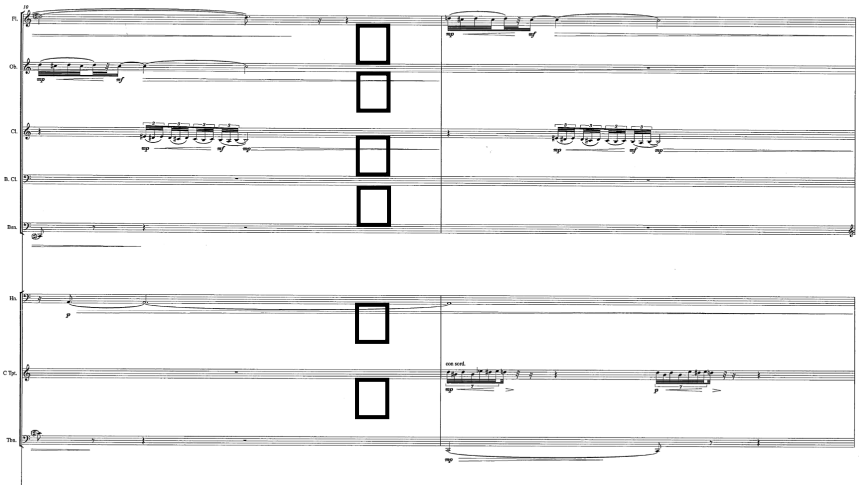

FIMIC

9. Partituuri: vertikaali tila

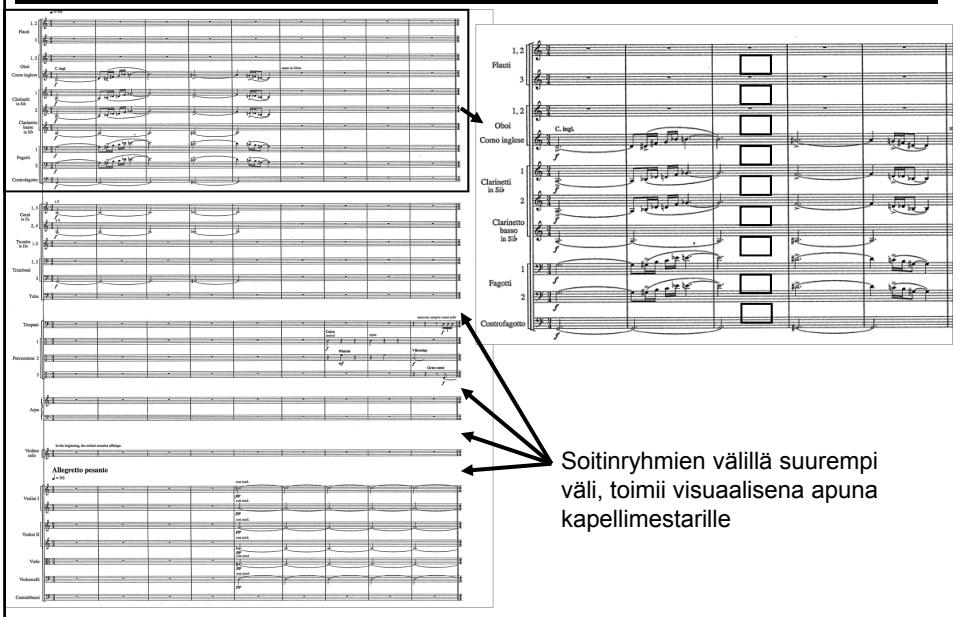

Soitinryhmien välillä suurempi väli, toimii visuaalisena apuna kapellimestarille

FIMIC

10. Partituuri: horisontaali tila

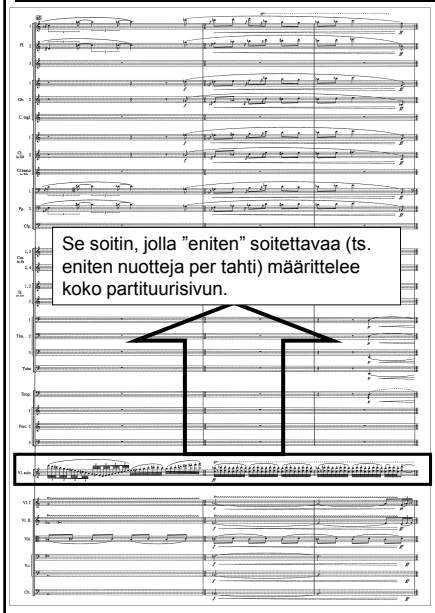

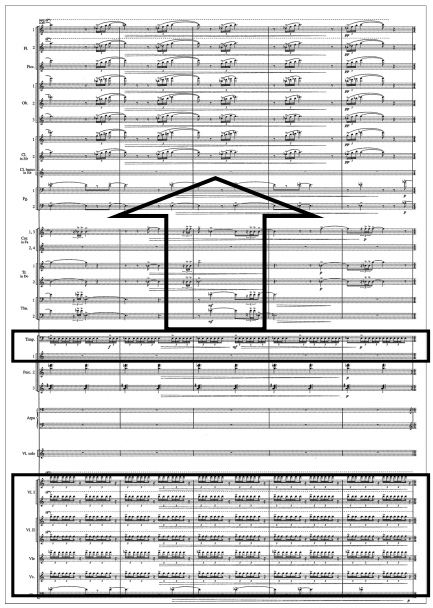

FIMIC

11. Partituuri: optimointi

Tyhjät rivit voi poistaa, näin sivulle voi saada mahtumaan useamman systeemin

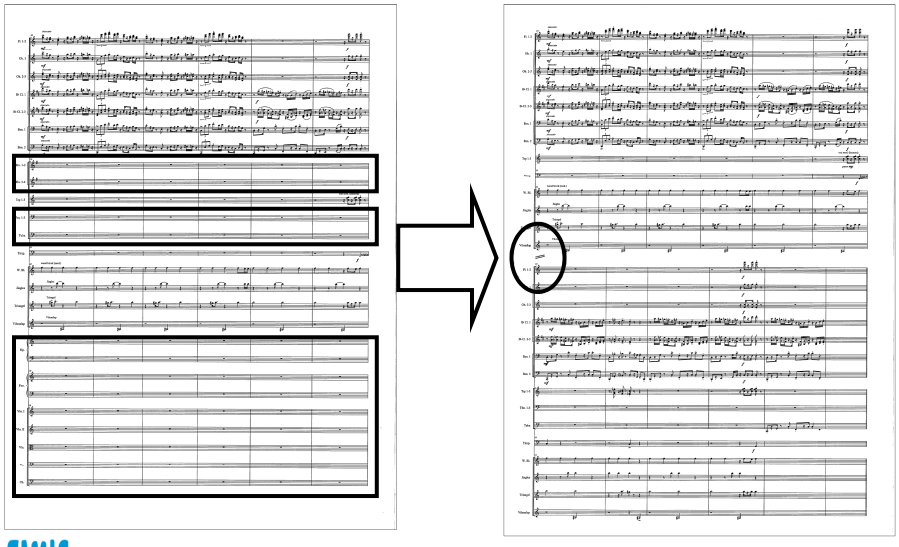

FIMIC

12. Partituuri: erikoistilanteet

Selitä selvästi erikoiset soittotekniikat:
- joko kootusti alussa partituurin tekstiosassa
- tai napakasti kun ilmaantuu ensimmäisen kerran

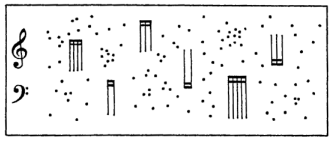

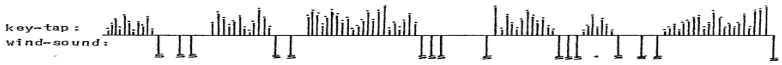

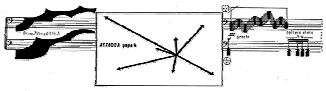

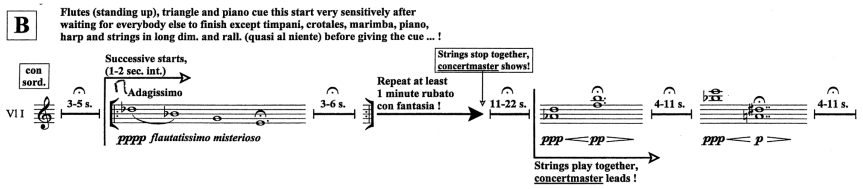

FIMIC

12. Partituuri: erikoistilanteet

Jos käytät erikoissymboleita, tai omia tapoja merkitä, kirjoita AINA auki – **ei voi tietää, kuinka vastaanottaja ymmärtää merkinnät. Liikaa ei voi aliarvioida tässä Suhteessa.**

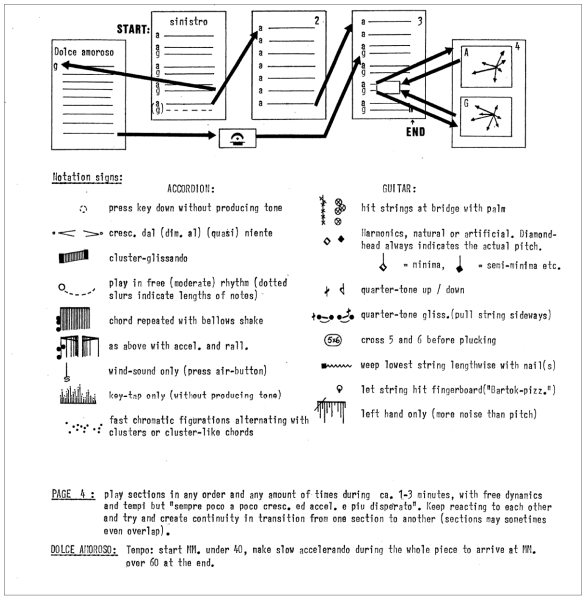

FIMIC

13. Stemmat: stemmapartituuri

Kuuluisia viimeisiä sanoja:

”Tehdäänpä tästä stemmat!”

VAIHE 1: Sävellys valmis (digitaalinen käsikirjoitus) √

VAIHE 2: partituurin editointi (esittäjille, kapellimestarille) √

→ VAIHE 3: stemmojen teko (soittajille)

- Stemmojen valmistaminen alkaa ”stemmapartituurin” tekemisellä.
- Stemmapartituuri on aivan erillinen tiedosto, ja sen kanssa työskentely aivan oma prosessinsa.
- Mikäli tässä vaiheessa tulee muutoksia stemmoihin tai partituuriin KOORDINOI korjaukset tiedostojen välillä:

partituuritiedosto ←→ stemmatiedosto

FIMIC

13. Stemmat: stemmapartituuri

Jos jokainen soitin kirjoitettu partituurissa omalle rivilleen, on stemmojen irroittaminen yksinkertaista.

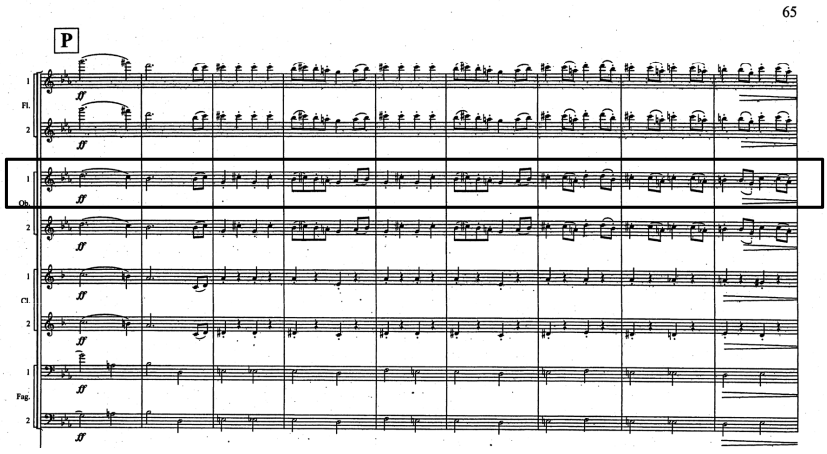

FIMIC

13. Stemmat: stemmapartituuri

Jos kaksi stemmaa on kirjoitettu samalle nuottiriville, ne pitää erottaa toisistaan. Tässä voi käyttää apuna automatiikkaa (eriliset plug-init), mutta käsityölle jää runsaasti tilaisuuksia.

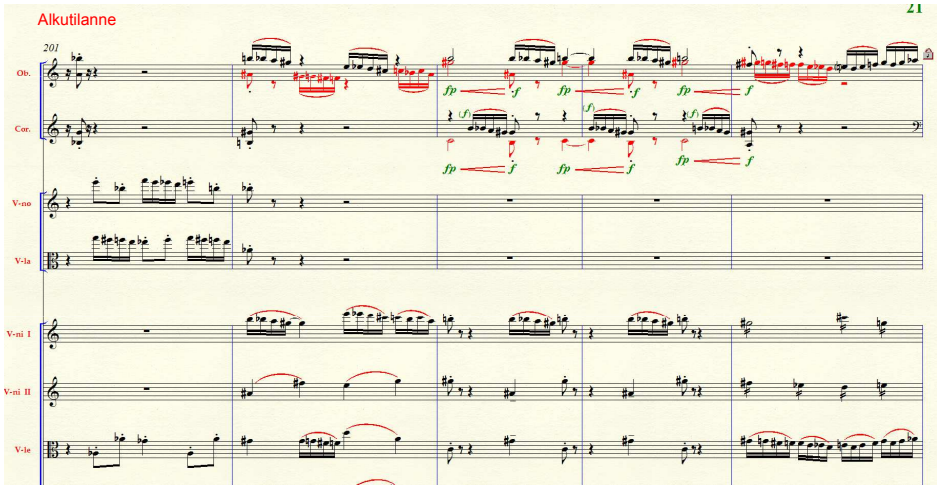

FIMIC

13. Stemmat: stemmapartituuri

Luodaan tilaa rivien väliin

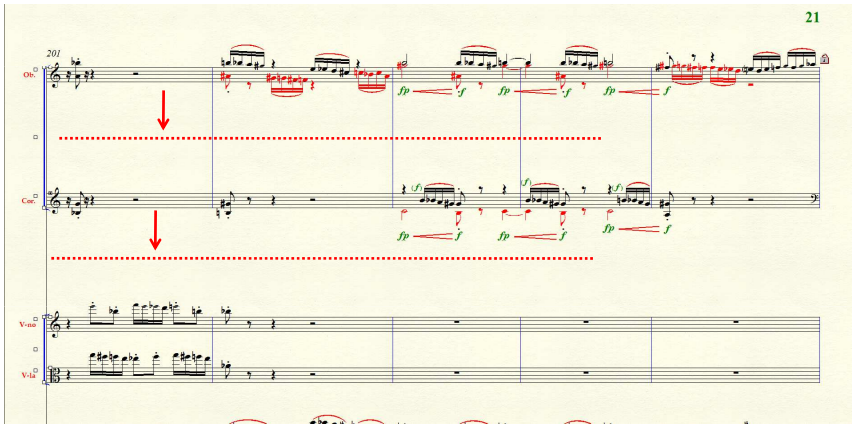

FIMIC

13. Stemmat: stemmapartituuri

Lisätään rivi (ob. 2, cor 2) ja kopioidaan ykkösstemman sisältö toisellekin riville

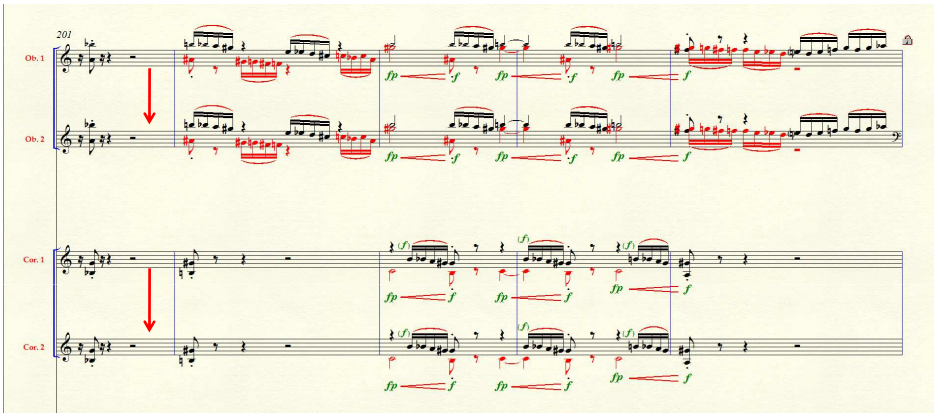

FIMIC

13. Stemmat: stemmapartituuri

Erotellaan ”koneellisesti” se, mikä voidaan, loppu manuaalisesti (eri layerit)

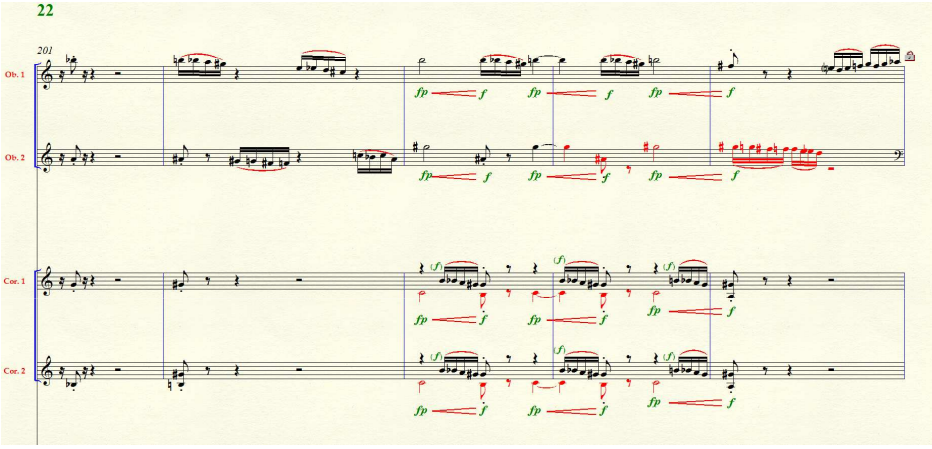

FIMIC

13. Stemmat: stemmapartituuri

Siirretään kaikki sisältö samalle layerille ja poistetaan partituuria varten tehtyjä justeerauksia

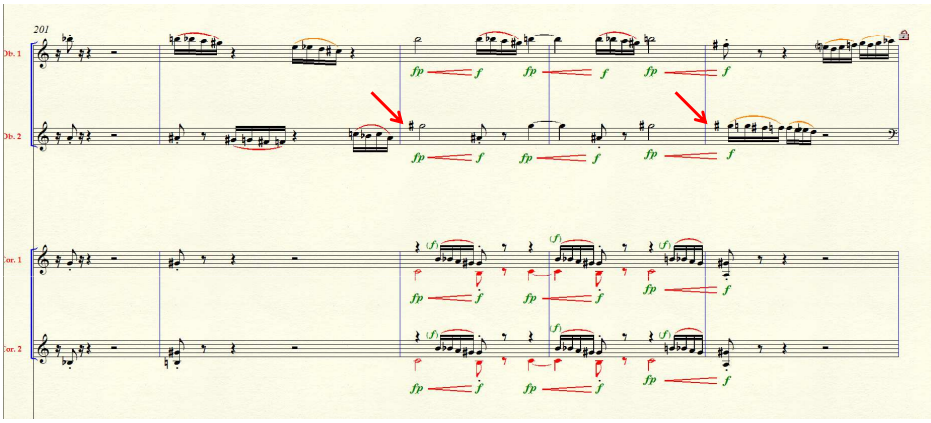

FIMIC

13. Stemmat: stemmapartituuri

Asemoidaan elementit (dynamiikka, agogiikka jne.) sellaisille paikoille, että ne toimivat stemmassa

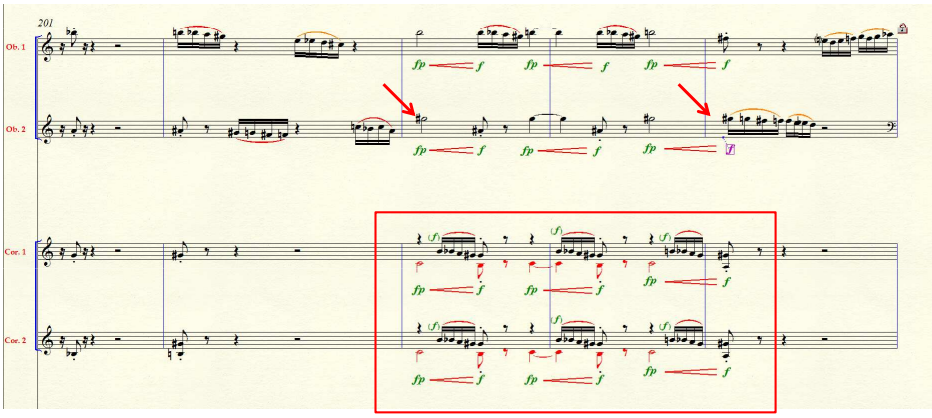

FIMIC

13. Stemmat: stemmapartituuri

Lopulta tulee valmista. Muusikko kiittää.

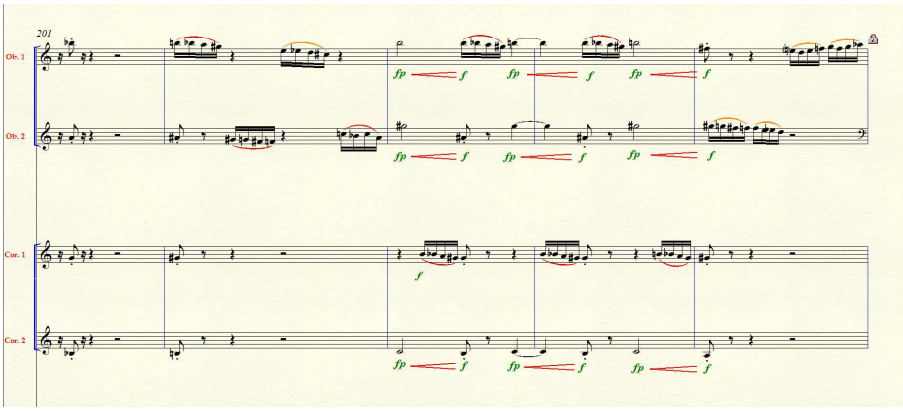

FIMIC

13. Stemmat: stemmapartituuri

Stemmapartituurissa koordinoidaan, että kaikki yleiset kaikkia soittajia koskevat elementit ovat paikoillaan:
- Tempomerkinnät
- Harjoituskirjaimet ja muut orientaatio-avut (kaksoisviivat jne.)

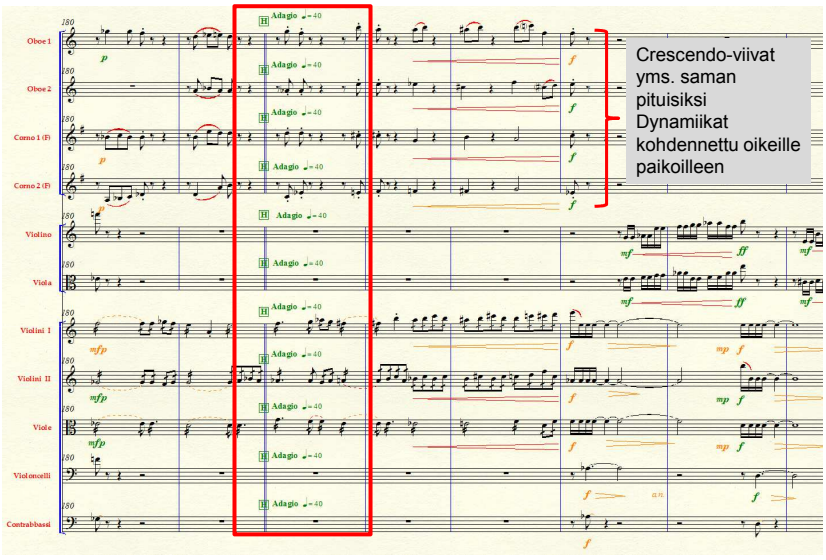

FIMIC

13. Stemmat: stemmapartituuri: transponoinnista

In C

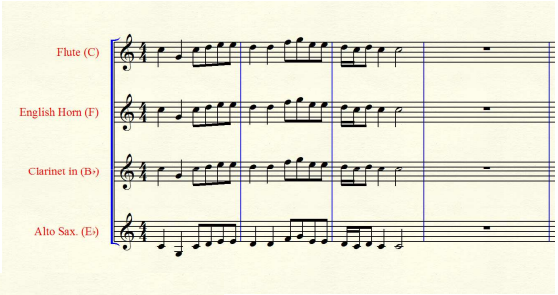

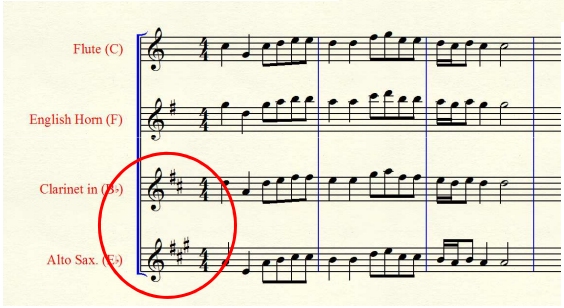

Transponoitu perinteisellä tavalla:
- intervallimuutos + etumerkit
- Meneekö teos siis C-duurissa/a-mollissa?

FIMIC

13. Stemmat: stemmapartituuri: transponoinnista

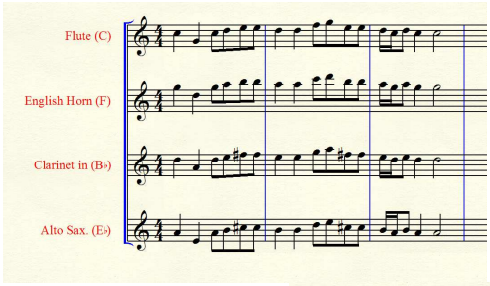

Kromaattinen transpositio tekee muutoksen väliaikaisilla etumerkeillä
= suositeltava metodi sävellajitto-maan musiikkiin

Manuaalinen transponointi ok, mutta ongelmiksi voivat muodostua:
- pikkunuotit
- tilapäiset etumerkit, enharmonia

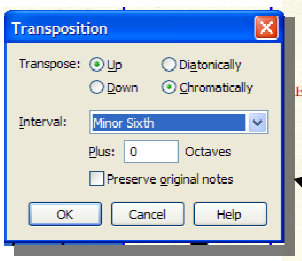

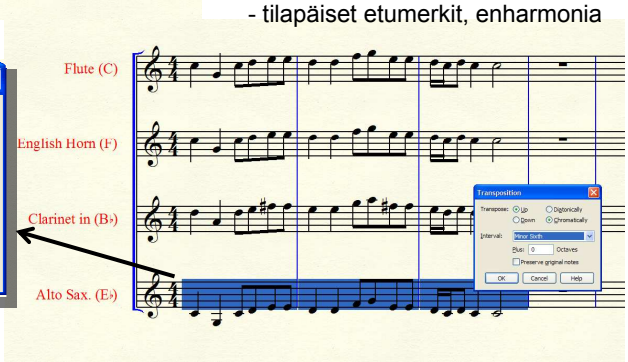

FIMIC

14. Stemmat: header

Clarinet 2 in B-flat /
Bass Clarinet in B-flat

Clarinetto 2 in Si bemol
anche Clarinetto di Basso in Si bemol

Commissioned by the Chaîne des Rôtisseurs for their 800th Anniversary Gala

DINNER SYMPHONY

Dedicated to Paul Bocuse, Greatest of Them All

FIRSTNAME LASTNAME (2010)

1. Piatti Primi

Allegretto nervoso

9

FIMIC

15. Stemmat: vain yksi soitin per stemma!

Ei koskaan kahta soittajaa samassa stemmassa eikä **VARSINKAAN** samalla nuottirivillä:

- yksiäänisen soittimen soittajan vaikea tulkita kaksiäänisiä nuotteja

- jos eri rytmiarvoja, lukeminen kärsii huomattavasti

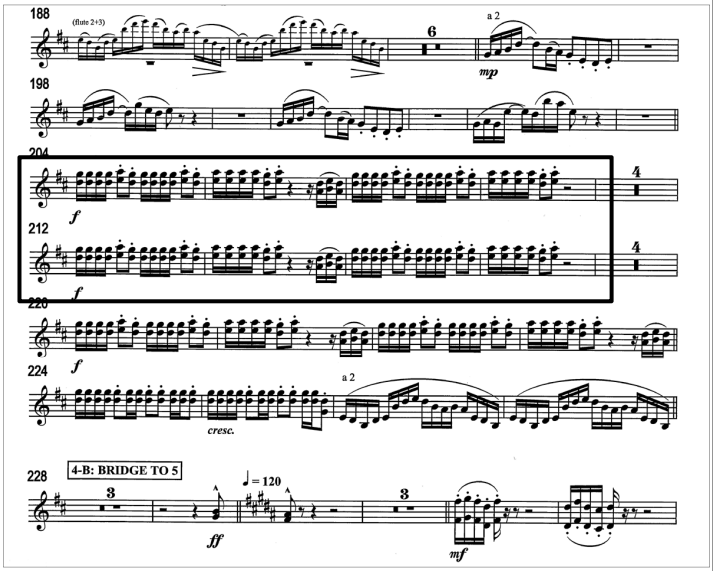

FIMIC

15. Stemmat: vain yksi soitin per stemma!

Ei koskaan koko sektiota samassa stemmassa:
- vie liikaa tilaa
- epästandardi käytäntö, hämäävä
- sivunkääntöjä liian usein

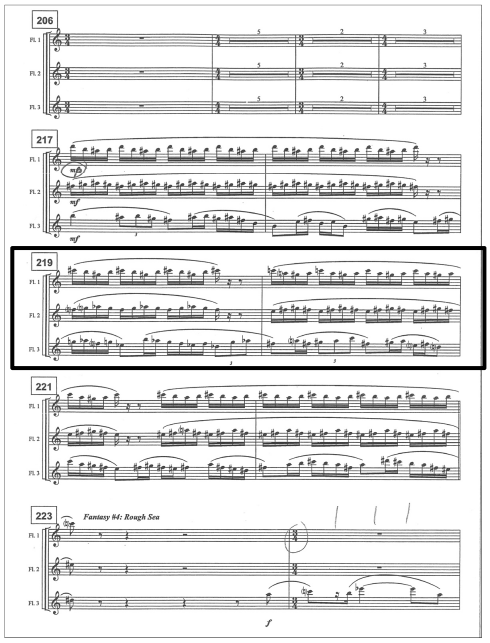

FIMIC

16. Stemmat: sivukoosta

B4 on optimaalinen stemmakoko. Kansainvälinen orkesterinuotistojärjestö: ”**nuottiviivaston koko ei koskaan alle 7 mm**”

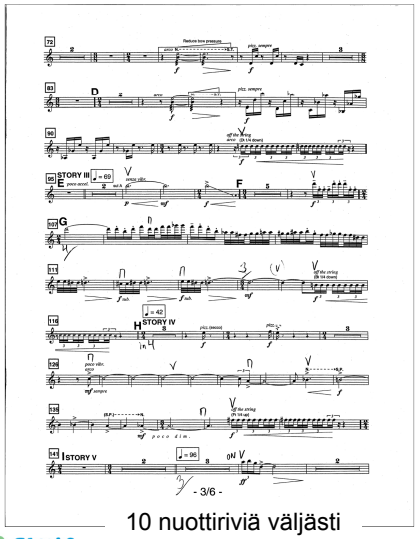

10 nuottiriviä väljästi

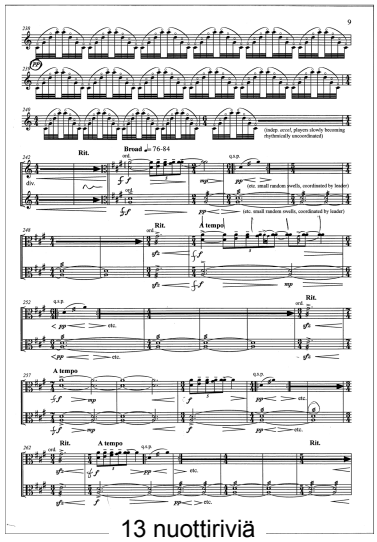

13 nuottiriviä

FIMIC

16. Stemmat: sivukoosta

A4 on ongelmallinen stemman kokona: marginaalit syövät nuottikuvan pinta-alaa

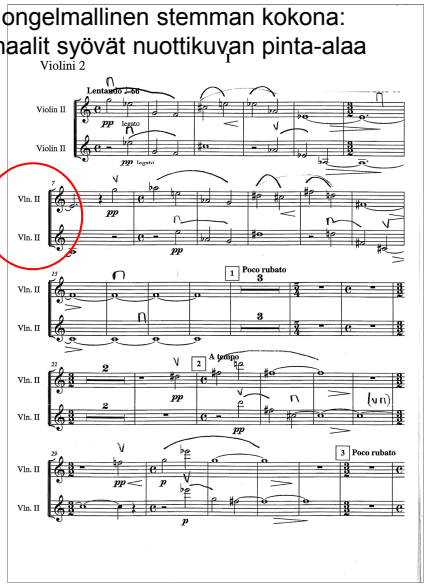

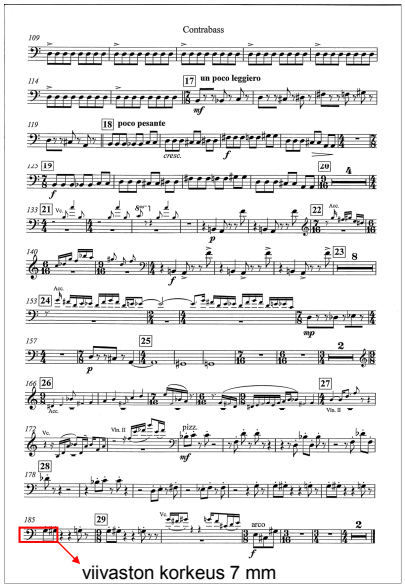

FIMIC

16. Stemmat: sivukoosta

A3 on liian suuri normaaliksi stemmaksi!

- ei mahdu nuottikansioihin
- estää näkyvyyden kapellimestariin ja muuhun orkesteriin
- yläosa lerpsottaa nuottitelineen yli
- nyrkkisääntö: aukeaman oltava sen kokoinen, että ei vaadi liikaa pään liikkeitä

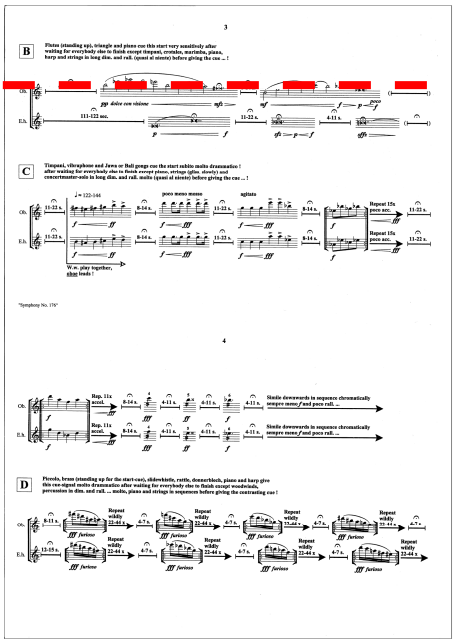

FIMIC

17. Stemmat: välistys

Flow, rytmi, tärkeää hahmottamisen kannalta

Stemmoissa tiivis on ok!

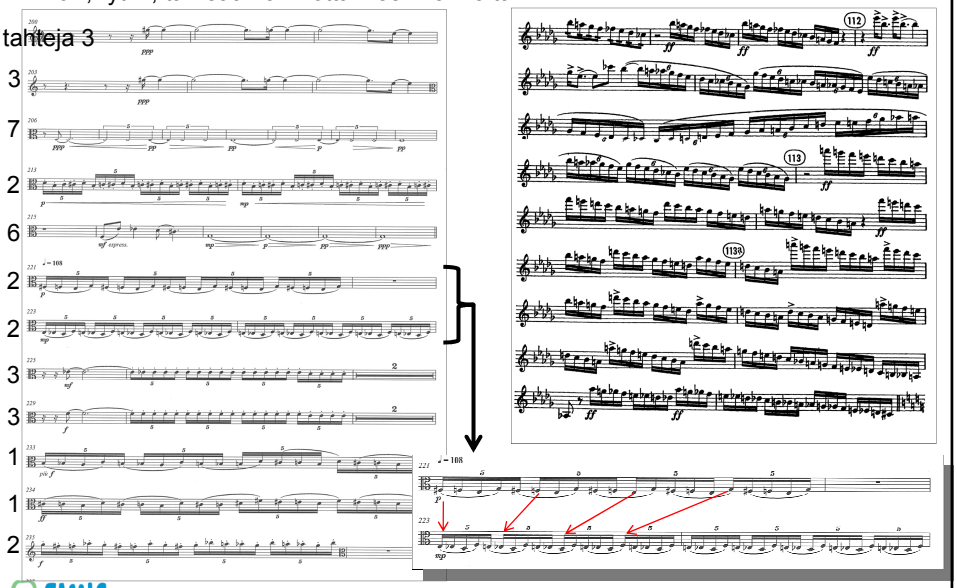

FIMIC

17. Stemmat: välistys, esimerkki.

Alkuperäinen: taitettu 12 riville

Taitettu 8 riville!

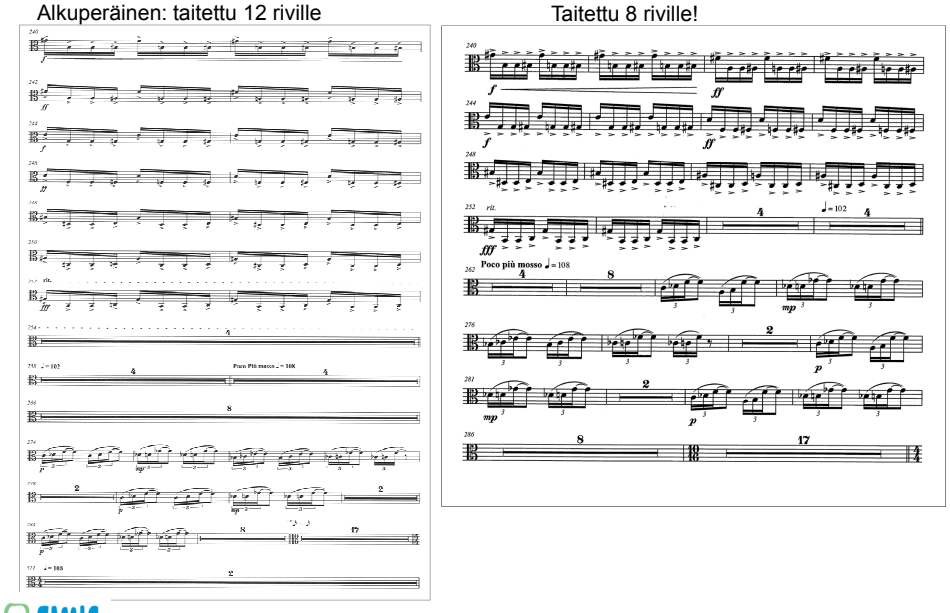

FIMIC

18. Stemmat: tahtinumerot, harjoituskirjaimet

Tahtinumerot: kursiivi, ei laatikkoa

Harjoituskirjaimet: laatikoitu kirjain tai numero. Laatikoitu erottuu helpommin nuottikuvan seasta ”ei-nuottimaisena” elementtinä.

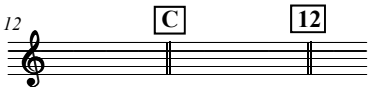

Hyvä esimerkki: jopa reilusti tilaa viivastojen välillä + sivunkääntövaraa →

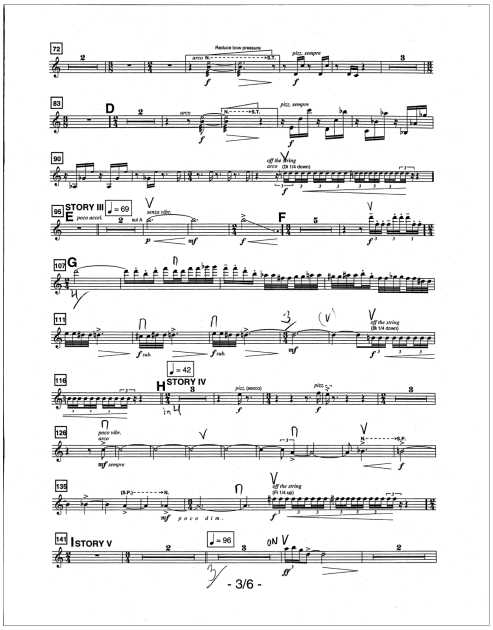

FIMIC

19. Stemmat: pikkunuotit

Pikkunuotit:
-orientaatioapu: auttavat pysymään ”kärryillä” (pitkien) taukojen aikana
- pikkunuotitetun sisällön pitää olla relevanttia
- mitä kompleksisempaa musiikkia, sitä enemmän tarvetta pikkunuoteille
- pikkunuotit viittaavat mahdollisuuksien mukaan soittajan lähellä olevaan soitinryhmään, solistiin tai ”teemaan”, joka kuuluu hyvin kaikille
- kirjoitetaan aina samassa transpositiossa, kuin soittajan stemma
- kirjoitetaan aina samalla avaimella, kuin viitattava stemma; poikkeukset kb, picc, cfg (8va, 8vab)

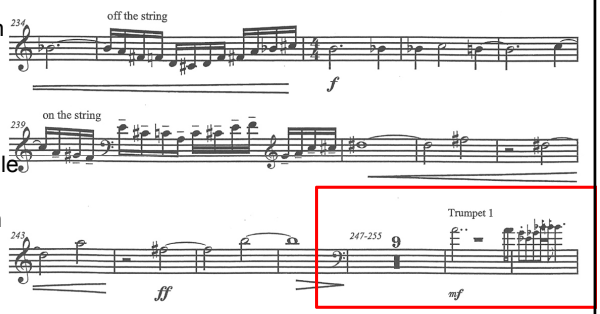

”Ranskalainen tyyli”, ilman roikkuvia taukoja pikkunuottien yllä

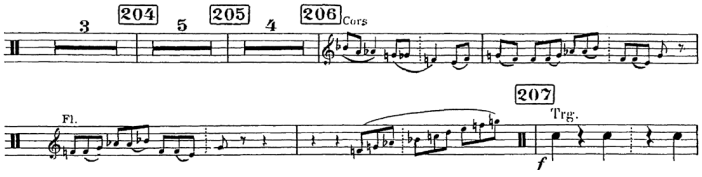

FIMIC

19. Stemmat: pikkunuotit

Tässä hyvä esimerkki, kamarimusiikkistemma:
- kun teosta ei johdeta, pikkunuottien merkitys kasvaa
- solistinen sisääntulo tauon jälkeen vaatii aina pikkunuotit tueksi!

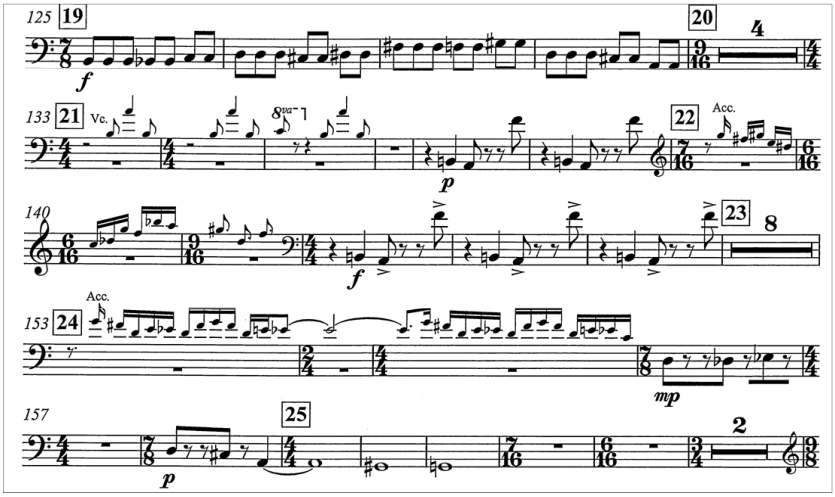

FIMIC

20. Stemmat: stemman editoinnista

Kertaus:
Tässä perusstemma. Mitä puuttuu?

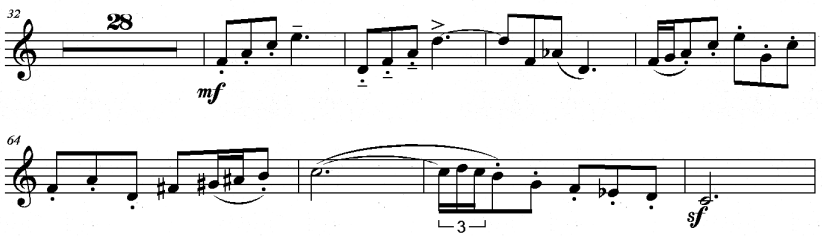

FIMIC

20. Stemmat: stemman editoinnista

Aivan. Ja mitä puuttuu vielä?

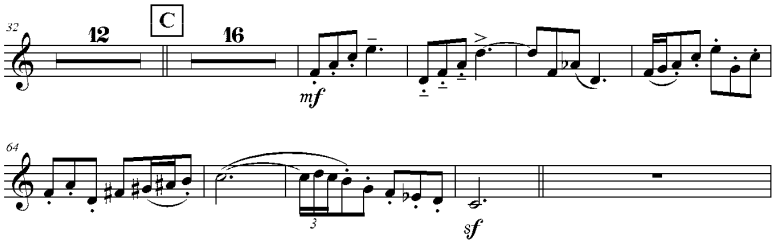

FIMIC

20. Stemmat: stemman editoinnista

Juuri näin. Nyt se on valmis.

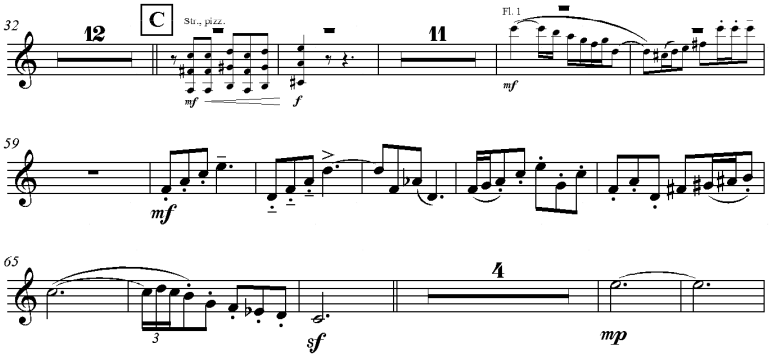

FIMIC

21. Stemmat: sivunkäännöt, tyhjät sivut

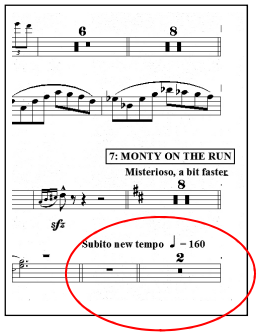

Useamman tahdin tauko

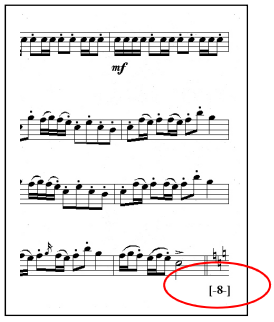

Useamman tahdin tauko sivunkäännön jälkeen

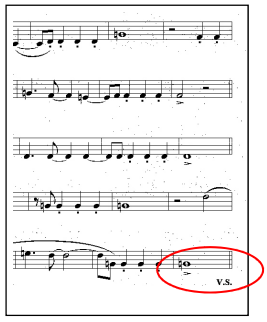

Ei mahdollisuutta suunniteltuun sivunkääntöön: **V.S.**

FIMIC

22. Stemmat: tyhjät sivut

Jos musiikissa alkaa pidempi osio ilman sivun kääntämisen mahdollistavia taukoja, voi olla paikallaan katkaista musiikki ja jättää kokonainen tyhjä sivu sivunkääntöä varten.

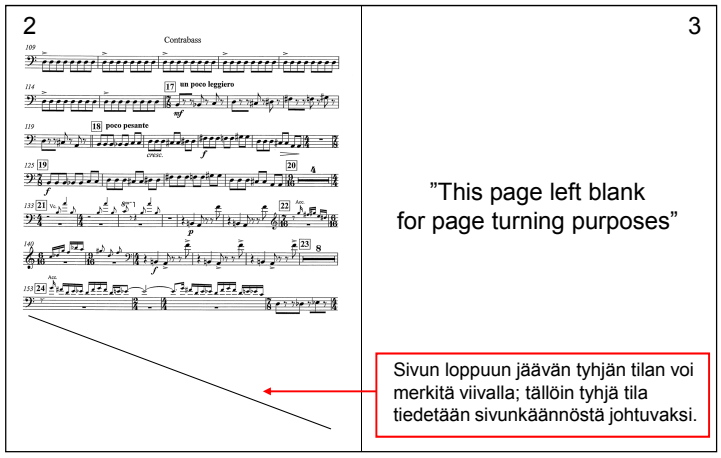

FIMIC

23. Stemmat: soitinten vaihdot

Soittimien vaihto:

- ilmoita, että on aika vaihtaa soitinta (change to oboe 3)
- kun uusi soitin aloittaa, ilmoita se selvästi (oboe)
- muista transpositio!
- muista jättää tarpeeksi aikaa vaihtoon!
- jos uusi soitin alkaa uuden parillisen sivun puolella, laita soittimen vaihtohuomautus ennen sivunkääntöä
- soittimen vaihto ja sivunkääntö yhtä aikaa vaikeaa tietyillä soittimilla

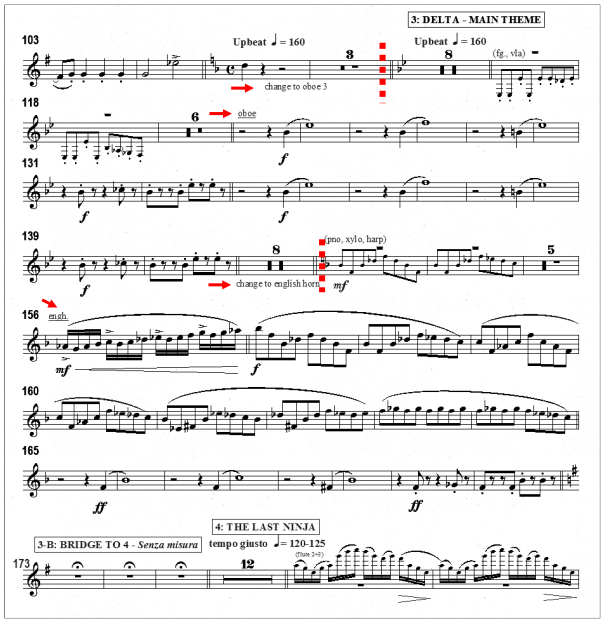

FIMIC

24. Stemmat: lyömäsoittimet

On kolmenlaisia lyömäsoitinstemmoja:

1. soitinkohtainen stemma

Percussion:
Tam-tam, snare, gong, tubular bells, piatti a 2, piatti sospeso, xylophone, marimba, vibraphone, triangle

= 10 stemmaa!

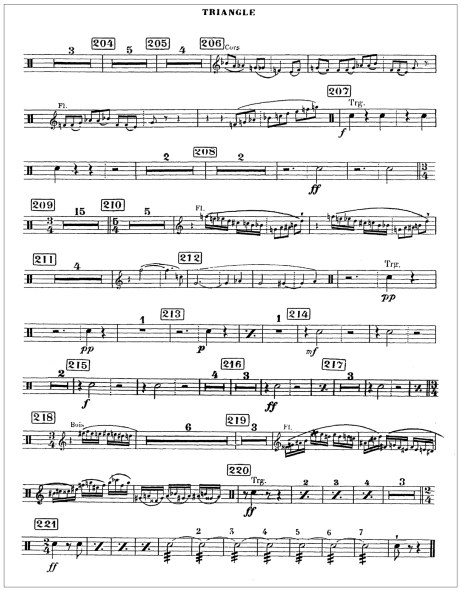

FIMIC

25. Stemmat: lyömäsoittimet

2. Soittajakohtainen stemma

Percussion II

Xylophone, snare drum, suspended cymbal

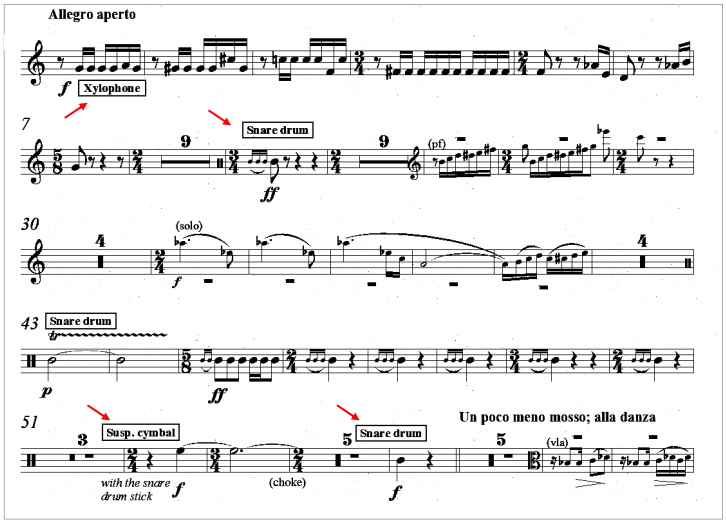

FIMIC

26. Stemmat: lyömäsoittimet

3. Lyömäsoitinpartituuri

Usein kätevä jos/kun paljon soittimia; soittajat voivat itse päättää kuinka jakavat soittimet (lava-asettelu jne.)

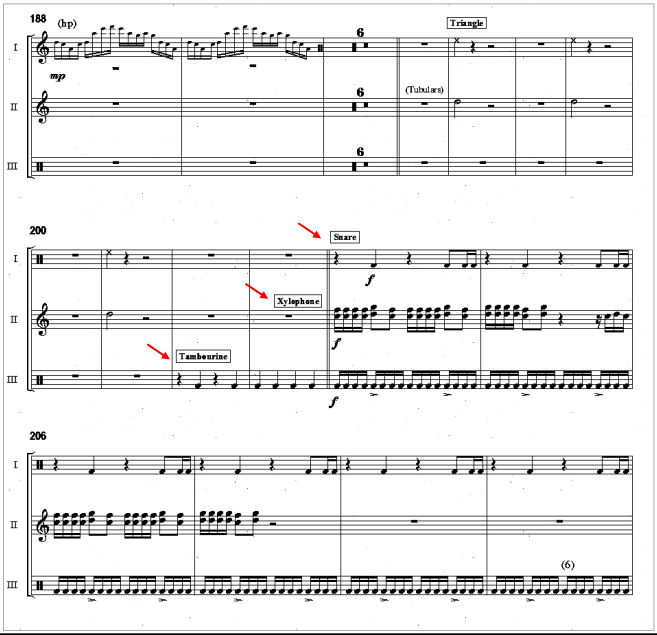

FIMIC

27. Stemmat: jouset: divisit, soolotilanteet, pultit

Divisit:
Jos mahdollista, kerro selvästi
KUINKA haluat, että divisit soitetaan.
Ilmoita tämä partituurin alussa, esim.

Violin I: 1 = 4 players
Violin I: 2 = 4 players
Violin I: 3 = 2 players

tai

Violin I A
Violin I B
= puolet sektiosta A, puolet B, jaettuna
esim. seuraavasti
a) pultit 1-4 A, 5-8 B tai
b) joka toinen on A, joka toinen B

TÄMÄ TÄRKEÄÄ JOS DIVISEILLÄ
OMAT ERILLISET STEMMANSA!

<u>Esittäjän päädyssä pitää pystyä yksiselitteisesti ymmärtämään, miten säveltäjä on divisit ajatellut!</u>

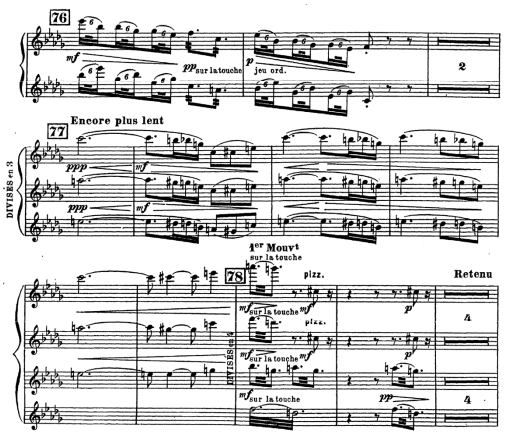

FIMIC

29. Stemmat: kamarimusiikki: stemmat vai esityspartituuri

Duolle ja triolle esityspartituuri toimii, kvartetti on siinä ja siinä, kvintetti jo liian suuri. Yhdelle sivulle mahtuva informaatio vähäistä → muusikot leikkaavat ja liimaavat itse stemmansa partsikasta

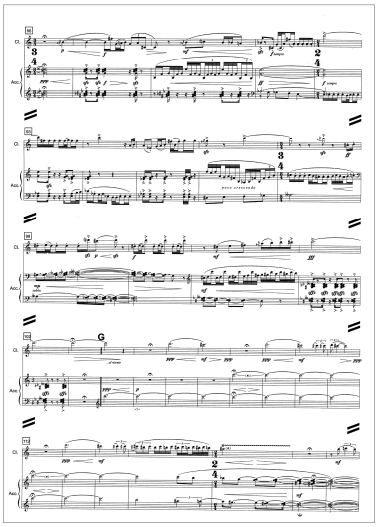

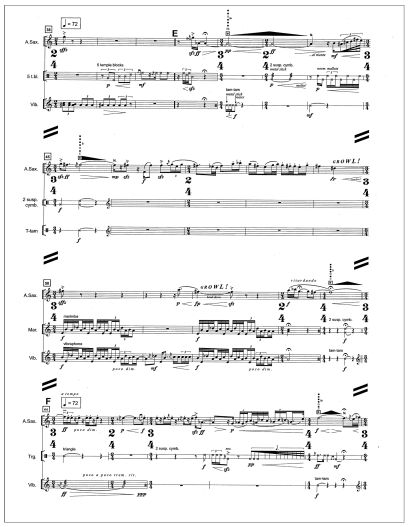

FIMIC

30. Stemmat: kamarimusiikki: milloin vain piano, milloin pianopartsikka

Pienimuotoiseen kamarimusiikkiin on hyvä tehdä pianopartituuri kaikkia soittajia varten, mutta missä vaiheessa pianopartituurista soittaminen tulee pianistille epäkäytännölliseksi?

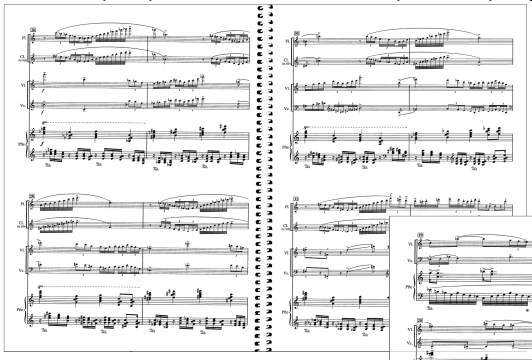

8 tahtia aukeamalla

7 tahtia aukeamalla

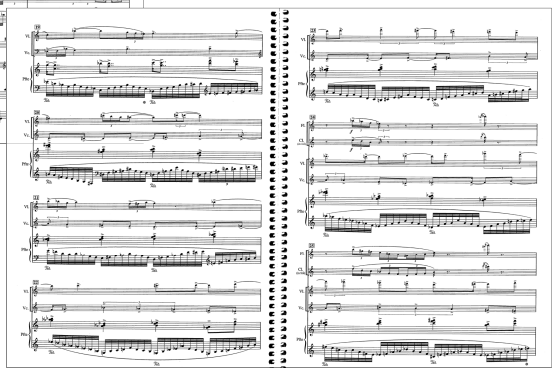

FIMIC

31. Stemmat ja partituurit: erilaiset sidontatavat

Erilaiset sidontatavat:

Stemmat 30+ sivua
Partituurit 60+ sivua

Luksusta: pianopartituurit, kuoropartituurit, orkesteripartituurit

Stemmat max. 30 sivua
Partituurit max. 60 sivua

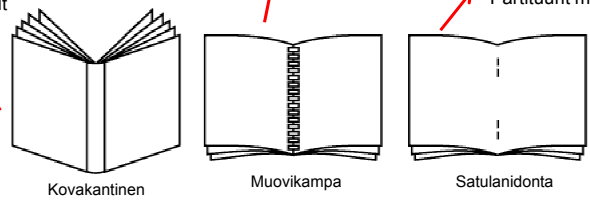

Kovakantinen

Muovikampa

Satulanidonta

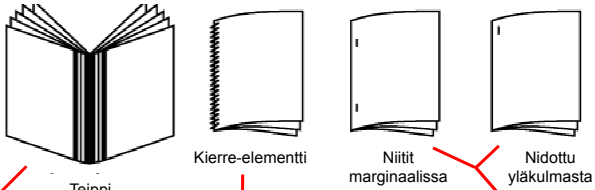

Teippi

Kierre-elementti

Niitit marginaalissa

Nidottu yläkulmasta

Partituurit ja stemmat, isot ja epästandardit koot, max. 30 sivua

Partituurit 60-240 sivua
stemmat 30+ sivua

Oikoluku- ja läpisoittokäyttöön stemmat ja partsikat

FIMIC

32. Muistisäännöt

MUISTISÄÄNNÖT:

- Oikolue! Oikolue paperilta, ei ruudulta!
- Älä oleta että soittaja osaa lukea ajatuksiasi! Kirjoita kaikki ulos selvästi!
- Stemmoitus vie aikaa! Varaa aikaa esitysmateriaalin tekoon ja valmistamiseen

- Sävellyssopimuksessa: jos mahdollista, älä sisällytä stemmojen tekoa SÄVELLYSpalkkioon. Säveltäminen on säveltämistä, stemmoitus on eri prosessi

- muista aikataulu:(orkesteri)sävellys valmis 0
stemmoitus 3 vkoa (suuri teos) 3
materiaalin valmistus/painatus 1 vko 4
jousitus yms. orkesterissa tapahtuva 3 vkoa 7
stemmat muusikoilla 2 vkoa ennen harjoituksia 9
9-10 vkoa ennen esitystä partituurin oltava valmis

- käytä kopistia jos mahdollista

FIMIC

33. Kirjallisuutta ja linkkejä

Elaine Gould: "Behind Bars. The definite guide to music notation“, Faber Music, 2011

Steven Powell: ”Music Engraving Today”, Brichtmark Music, 2002, uusittu painos 2007

Kurt Stone: "Music Notation in the Twentieth Century. A Practical Guide", W. W. Norton & Co., 1980

Gardner Read: “Music Notation. A Manual of Modern Practice”, Taplinger Publishing Company, 1979

Ted Ross: "The Art of Music Engraving and Processing“, 1970

William Gamble: “Music Engraving and Printing”, Ayer Company Publishers, 1923, jälkipainos 2000

→ http://www.coloradocollege.edu/Dept/MU/musicpress/

FIMIC